

סיוור : קברי צדיקים
מרצה : אפרת קנטור
יעד : חצור, מירון, צפת, מטולה, שאר ישוב.

עוד בדרכנו לחצור אנו חולפים על פני ציון קברו של מאיר בעל הנס, מיהו מאיר בעל הנס? מאיר בעל הנס הוא גדול התנאים, חי בדורו השני לאחר חורבן בית שני. אביו של מאיר בעל הנס היה נירון קיסר. נסמך ע"י רבי עקיבא.
נעלה כאן דיון, דוד אזולאי שהוא חבר כנסת (ש"ס), שאל בתחילת החודש: "האם קיים תקציב המיועד לאחזקת, קידום והקמת מקומות קדושים למוסלמים?" "כאן אנו רואים כי ישנה בעייה במקומות קדושים, על פי ידיעתנו ישנם שני מסגדים בטבריה אך שניהם נטושים ומוזנחים, מדוע תופעה כזו קורת?! לעיר טבריה יש פוטנציאל רב והיא לא ממומשת, היא מוזנחת.
לגבי קברו של מאיר בעל הנס, נוהגים לקיים פה את מנהג "החלקה" בל"ג בעומר לפני שמגיעים אל קברו של הרשב"י.

אנו ממשיכים בדרכנו ועוברים על פני הרי הגליל התחתון, כל האזור הזה למעשה הוא סביבתם של הצדיקים, במקביל למשאב הצליינות הנוצרי, כאן בסביבה הזו, טבחה, הכנסייה בשנת 2000 עברה שיפוץ נרחב לקראת ביקורו של האפיפיור, אך לשווא ביקורו לא הניב פרי וכל הצליינים שצפינו שיגיעו לא הגיעו. אמנם חלה התקדמות עם הוותיקן אך זה לא מספיק, עדיין ישראל מדורגת במפת הצליינות במקום נמוך, למרות כל מקומותיה הקדושים.
יש לציין כי המקום סובל מאי ניצול משווע של תירות וכל זה בגלל יחסים לא תקנים עם הוותיקן.
במקביל לכל האזור המקודש לנצרות אנו רואים שצצים לנו קברי צדיקים, תנאים ואחרים, וזה לא במקרה.

מעשה שאמרו לו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים. אמר להם: צאו והכניסו תנורי פסחים, בשביל שלא ימוקו. התפלל, ולא ירדו גשמים. מה עשה? עג עוגה, ועמד בתוכה, ואמר לפניו: רבונו של עולם, בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול, שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנטפין. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות, שיחין ומערות. התחילו לירד בזעף. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה ונדבה. ירדו כתיקנן. עד שיצאו ישראל מירושלים להר-הבית מפני הגשמים. באו ואמרו לו: כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו להן. אמר להן: צאו וראו אם נמחית אבן הטועים. שלח לו שמשן בן שטח! אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי. אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום; ועושה לך רצונך, כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו, ועליך הכתוב אומר: ישמח אביך ואמך, ותגל יולדתך. (משנה, תענית ג, ח)	9:00 חוני המעגל חצור אנו יורדים מהאוטובוס ורואים את מיקום הישיבה מעל מקום ציון קברו של חוני המעגל. לפני הכניסה לציון קברו אנו יכולים להבחין בריצוף שונה, הריצוף הוא עגול ומציין את הנס שחוני עשה. הריצוף הוא עגול (עג עיגול).
---	---

ע"פ הסיפור אנו רואים כי חוני מתייחס באותו המשקל מתי הוא משוחח עם הקדוש ברוך הוא ומתי הוא משוחח עם החכמים, ממש באותה "אדרת קודש".
חוני המעגל הוא אחד הצדיקים הפופלרים שנקשרים במעשי ניסים, הוא למעשה המטיר את הגשם שהיה כל כך חסר. אך נשאל השאלה מדוע דווקא כאן, מדוע בחצור?!
אנו רואים כיום כי ישנה הפרדה בין נשים לגברים, בעבר לא היה כך הדבר. ישנו תהליך, כל העניים הזה די חדש אפשר לומר.
יורם בילו (חוקר קברי צדיקים) אומר כי השבר של מלחמת יום כיפור עזר כאן לפולחן הצדיק, הרי במלחמת יום כיפור הסורים הגיעו ממש קרוב לאזור בו אנו נמצאים כמה קילומטרים ספורים. ולמעשה מי שעצר את הסורים ומי שהגן עלינו (על חצור) זה הוא ולא אחר – חוני המעגל.
יכול להיות שהמציאו את מקום קבורתו?!

כל האזור כאן, הגליל, התחילו לציין את קברי הקדושים במאות ה-13-16. קברו של חוני המעגל מצוין כבר במאה ה-13, מצוין כי הוא קבור בכפר פרעם שעל חורבותיה לימים תקום מעבורת עולים ב-1950, והיא לימים תהפוך לחצור. תמיד הייתה עלייה לקברו של חוני המעגל, אך ישנם תקופות בהם הייתה דעיכה או בימנו אנו ישנה נהירה לקברו של חוני המעגל. לאחר מכן במאה ה-15 ישנו בטחון בגליל, בטחון בדרכים לכן מתחילה עלייה לקברי צדיקים, ביניהם חוני.

אך איך היהדות מתייחסת לזה, לעלייה לקברי צדיקים?! כפי שאנו רואים כיום היהדות ההלכתית רבנית ניצחה, מכיוון שהיא ישיבה בגלות, הפולחן לא היה קיים שם. היא זו למעשה שקבעה, היא זו שמחקה זרמים (שבתאות), או חייה לצידם (חסידות, קבלה) למרות שזה סותר את ההלכה הרבנית. יש לציין כי פולחן הקדושים שייך לזרמים המיסטיים של היהדות – הקבלה.
ציון קבר נוסף, קצת מוזר, המובא כאן לדוגמא: זהו קברו של בבאסלי בנתיבות. רבי חיים חורי בבאר שבע. בעל שם טוב. שם נוסף הוא רבי נחמן, הוא קבור מחוץ לארץ אך מקבל ציון קבר גם כאן בתוך הארץ. סיפור נוסף קצת הזוי מבחינתי, (איך אדם נקבע כי הוא קדוש ולא משוגע, ההבדל הוא נורא דק).

בשלהי שנות ה-70 חלם יעיש אוחנה, תושב שיכון ד' בבית שאן, כי פתחו של גן עדן נמצא בחצר ביתו, ובכך החיה מסורת תלמודית משמו של ריש לקיש (ת"ב, עירובין "ט, ע"א). אליהו הנביא, שהופיע בחלומותיהם של יעיש ושל אחרים, וחשף את זהות המקום, נהפך לצדיק הפטרוני של האתר החדש. "פתחו של גן עדן" נותר כל ימיו אתר מקומי צנוע, שנאבק על קיומו עד שנעלם לחלוטין כשני עשורים לאחר כינונו. לענייננו חשובה השתלשלות האירועים שקדמה להקמת המקום.

מצוין כי פרנסי חוצר לא מעוניינים בזה – אך מדוע הרי אתר קדוש מספק פרנסה, אנו רואים גם כי יש כאן ישיבה תיכונית.

יום ההילולה לחוני המעגל נקבע בה' באייר, תאריך זה אינו סתמי, ע"פ מאמרו של יורם בילו יום זה נקבע משום שיום השבתון הלאומי גם כך משוחרר מאיסורים דתיים, אך רוב החוגגים מציינים כי ניצחונו במלחמת 6 הימים הוא זה שקבע את יום ההילולה ומדוע?!

ראשוני העולים מצפון אפריקה שנשלחו למקום סירבו לרדת מהמשאיות כל עוד לא הובטחה להם קרבתו המגינה של צדיק פטרון. רק משהודיעו להם מדריכי הסוכנות, בתיווכו של זאב וילנאי, כי כאן הוא קברו של חוני המעגל, נחה דעתם וניאותו לרדת. כשחקרו כעבור זמן-מה מתי חלה ההילולה של חוני, לא היתה למדריכים תשובה, משום שכלל לא ידעו מהי הילולה (ולכן לא היו יכולים לדעת שהמסורת של חוני לא ידעה עד אז את יום פטירתו של הצדיק). אולם מששמעו כיצד חוגגים את ההילולות - "עושים ?חאפלה' ואוכלים בשר" - נחה דעתם: "הרי זה בדיוק מה שהתכוונו לעשות ביום העצמאות הקרוב". עמדו ובישרו לתושבים כי יום ההילולה הוא ה' באייר.

סיפור נוסף המתקשר לנו הוא כי חוני המעגל נגלה בחלומות, הוא למעשה "השומר" וכך זה מופיע לנו כתבתו של יורם בילו :

עוד לפני כן, בימי החרדה של תקופת ההמתנה, מול האיום של תותחי הסורים ממזרח, הופיע חוני בחלומותיהם של רבים מהתושבים והבטיחם כי לא יאונה להם כל רע. "לכי תגידי לתושבי חצור", דיווח לזקנה אחת, "אין להם מה לפחד. אני עומד פה ורבי שמעון (בר-יוחאי) עומד באזור מירון; אם תיפגע חצור, אם יקרה לה משהו, על אחריותי. (תגידי להם:) חוני שומר על חצור ורבי שמעון שומר במירון. אחד עומד על ההר שם, ואחד מסתיר את כל חצור, אין מה לפחד".

כאן בחצור אנו רואים כי חוני מנצח, כוח רע מול כוח טוב, אם זה במלחמת ששת הימים ולאחר מכן במלחמת יום הכיפורים ב-73. לאחרונה בשנה זו שנת תשע' 2009 הוכנס סדר תפילות הגשמים, אנו רואים כי המסורת בישראל מוצאת את הזמן, את האדם ואת המרחב, מחלצת פרטים מן העבר כדי לחזק את האישיות הישראלית, הלאומית. !?

לאחר מכן אנו מתקדמים לקברי קדושים נוספים, כאן נשאלת השאלה מי משפץ את זה? וכתוב על המצבה: "שופץ ע"י ועד להצלת קדמונים" מי אלו, מה הם קובעים כאן למעשה? הם אלו שקובעים כאן מיהו יהודי ומיהו לא (בקבורתו). יש לציין כי כל הסביבה כאן היא סביבה ערבית, יש עדות גם, אנו רואים את עצי הסברס, תאנה. אז רוב הסיכויים כי מי שקבור כאן בכלל אינו יהודי אלא מוסלמי.

אך עדיין מי ממונה על כל המהלך הזה, התופעה החדשה שנוצרה במדינת ישראל? "המחלקה למקומות קדושים", כאן אנו רואים כי מי שממונה הוא למעשה "ועד קדמונים" – זהו גוף נטרלי, הוא אינו רשום במדינת ישראל, זוהי עמותה פרטית. זהו אתר תיירות ולא אתר דתי. עוד הוכחה לכך היא כי אין כאן איבטוח, בשבת המקום פתוח, אין חילול, אך מי מונע כאן השחטה?! יש כאן בעיה לשמר ולשמור. אך זה עדיין לא עוצר מאנשים להגיע בהמוניהם אל קסרו של חוני המעגל. יש כאן מאין אוקסימורון (ניגוד) .

אנו נוסעים דרך נוף בירה, דרך אתר פסולת, באתר זה אנו יכולים להבחין בדיות רבות. דרכנו אל קברו של רבי יונתן בן עוזיאל.

לפני כניסתנו לציון קברו של יונתן בן עוזיאל אנו צופים עליו והמראה הוא קסום, לא מובן, זה, הנרטיב של קברי צדיקים. הקבר שרוי בערפל, נותן תחושה של מיסטיות, זה על צלע הגשם, אין כאן הרבה ייעור. אנו רואים כי הקבר הוא עם כיפה כחולה ישראלי, מוסלמי? ! קבר זה הוא הכי מבוקר לאחר קברו של הרשב"י בהר מירון.

אז מיהו רבי יונתן בן עוזיאל?

אז כפי שקראתי בכתובים הוא מראשוני התנאים תלמידו של הלל הזקן. דבר חשוב המיוחס לו הוא תרגום ספר הנביאים לארמית נקרא גם "תרגום יונתן". (זאת כדי שהוא יהיה שמיש כי השפה בה דיברו באותה העת הייתה ארמית, לא להתבלבל זה לא תרגום ה-70 – "ספטואגינטה").

סוכה דף כח עמוד א

תנו רבנן: שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו, ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, עשרים בינונים. גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן - רבן יוחנן בן זכאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלים, דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול - מעשה מרכבה, דבר קטן - היות דאביי רבא. לקיים מה שנאמר [משלי ח] להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא. וכי מאחר שקטן שבכולן כן, גדול שבכולן - על אחת כמה וכמה. אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שיושב ועוסק בתורה - כל עוף שפורח עליו מיד נשרף.

10:20 קבר יונתן בן עוזיאל

דבר נוסף הידוע לנו על יונתן הצדיק, או שזוהי מסורת המתחברת לנו טוב עם מיקומו ציון קברו. היא כי יונתן היה רווק, אך המסורות לא נותנת לו להישאר רווק והוא זה שמזוג זיווגים. אתר זה עלייה לרגל בקרב נשים המחפשות זיווגים, אמהות בנים אבות, וכל היוצא בזאת. אנו נמצאים מחוץ לקברו של התנא הגדול – יונתן, ואנו מוצאים כי ישנו שלט שאוסר על תליית חוטים/בדים על קברו. מדוע?! למרות זאת אנו מוצאים חוטים ובדים תלויים על הגדרות?! העולה לרגל מבקש את הצורך הזה להשאיר בקשה, ממש כפי שאנו רואים בכותל, כל הפתקים הנותרים שם. אך העולה לרגל רוצה להשאיר משהו פחות מתקלה: בגד.

1. יש כאן זבח, מתנה, להשאיר משהו.
2. אני מעניק, העולה לרגל, תשורה לקדוש המקומי כדי שהשערים יפתחו.
3. העולה לרגל מבטיח את עצמו כאן.

במאה ה-6 החלו גלי עלייה של צליינים לארץ ישראל. מצב זה יתאפשר או יותר נכון לומר כאן נגרם כתוצאה מהכאוס הכללי ששרר באימפריה הביזנטית. רומא הייתה כבושה ע"י הברברים, כמעט כל מקום שהשליחים היו בו נכבש ע"י הברברים ולא היה ניתן לעלות לרגל. אך בכל זאת המאמין היה צריך את האקט הסמלי הזה – עלייה לרגל. לכן החלו להסדיר את העניין ע"י חוליות ביטחון בדרכים שמהן נוצרו שירותי דרך ← שירותי אוכל ← שירותי מין. כל זה נוצר בעקבות העלייה לרגל.

נשאלת השאלה איך אנו מייצרים את הקדושים האלה?! (יורם בילו)

- חוני המעגל- זוהי מסורת קיימת פשוט מסדרים אותה ו"מצינזים" (מלשון ציון) אותה.
- מביאים את הקדוש בחלום כמו יאיש מבית שאן. החלום למעשה מוציא את הידיעה לציבור. כאן שוכנת רוחו של אותו צדיק.
- הבעת עצמות. למשל קברו של פינטו בקרית מלאכי. שולשה קבורים שם בקרית מלאכי לפני בית העלמין: שלמה פינטו, צדיק הנקרא בשם מכלוף מלכא שעצמותיו הובאו ממרוקו, והנמיך קולו – חיים ויטל הוא תלמידו של האר"י הקדוש. אנו יודעים כי וטיל קבור בצפת אך הרב של קרית גת אמר כי עצמותיו הובאו מסוריה לכאן כדי להיקבר (מתוך עיתון הארץ).
- המצאת מסורות חדשות – מקום ציון קברו של בבאסלי.

אך מה תופעה זו יוצרת לנו?! כן נכון היא יוצרת לנו ריבוי צדיקים. אולי יוצר מצב בו יהיו עודפי קדושים, אולי תהינה נסיגה מן העניין?! אין לדעת, אך כיום אנו יודעים כי ישנם מדרגים. הפולחנות כאן, הכוונה היא אל קברי צדיקים כולם בכללם, היא נשית, הבנות הן עם הרגש, החוויה היא ללא גבולות, יש בה סוג של אכסטזה. הבקשות אל הצדיק הם בקשות נשיות: זיווג. יש יותר רווקות מרווקים.

למשל **מסורת "החוט האדום"** הנקנה בכל פינה קדושה בירושלים ובקברי צדיקים למה, מה, מתי הכול התחיל ולמה? עוד מימי בראשית מימי רחל אמנו. מקיפים את קברה של רחל אמנו 7 פעמים עם סליל חוטים ולאחר מכן חותכים לחתיכות קטנות. ולאחר מכן בימי זרח ופרץ, בניהם של תמר ויהודה הם תאומים (בראשית לח') מתואר מאבק על הבכורה ושניהם הם אלו שיבנו את שבט יהודה. על ידו של זרח נקשר חוט שני – **חוט אדום**.

11:37 סיום הפסקה וסיום רבי יונתן בן עוזיאל.

12:00 צפת

רבי דוד ומשה.

עובד מעריית צפת נגלה אליו הקדוש שנפטר ב1052 במרקו. הוא נגלה בחולם לעובד אחזקה, ומאז אותו עובד החזקה משמש "כצינור" של הצדיק. לא להתבלבל זוהי יוזמה פרטית. לחלום זה, לא ידוע איך להגדיר זאת לקח 10 שנים לקבל לגיטימציה. זאת בגלל שעירית צפת חששה כי יאשימו

אותה "בעבודה זרה". כאן מה שאנו רואים זהו בית רגיל שבו שוכן "השגריר", "הזיכיון", יש לציין כי זה רק הרעיון, הרוח שבדבר. יש לציין כי ישנם מחלוקות עם השכנים, הוא הקריב את ביתו למען חלומו, אנו רואים כי יש לבית צביון של קבר ממרוקו!?

לאחר מכן אנו נוסעים אל המירון אך גם כאן בדרך להר אנו רואים קברי קדושים רבים, ושוב פעם זה לא בטעות!!! יש כוונה. הקברים הם של תנאים, האמוראים. קבר הנראה הוא קברו של אלקנה – אבי שמואל. אך ידיעתנו מבארות לנו כי קברו של אלקנה זה ברמתים, וכפי שאנו יודעים רמתיים אנינה בהרי הגליל אלא מקום קבורתו הוא באזור נחלת שבט אפרים. משום מה אנו רואים כי "מהגרים" את קברו של אלקנה לכאן אל הגליל.

נשאלת השאלה מהי מטרת הסיור? למעשה המטרה היא להראות כי פולחן הקדושים חוצה את האמונה, המסורות הם חזקות.

14:20 תל חי

כאן אנו נמצאים כבר בפאזה אחרת, כאן הקדוש הוא חילוני ולא דתי. פרשת תל חי ידועה לכולם ומשנות ה-30 של המאה ה-20 היא כבר הופכת למיתוס. סיפור תל חי מהווה אבן יסוד לתרבות הישראלית הציונית. ומנציחים את סיפור תל חי באריה השואג. כאן באזור בו אנו נמצאים יש רק 4 ישובים:

1. חמרה
2. תל חי
3. כפר גלעדי
4. מטולה

חמרה ומטולה ננטשו עוד לפני תל חי, יש כאן באזור הזה הרבה אי שקט, מהי המלחמה כאן! אנו נמצאים בבית קברות יחידי מסוגו בארץ זהו בית קברות של ארגון השומר, אך מהו ארגון השומר? נכון זהו ארגון שקם למען השמירה הארצית בארץ ושאפתו הייתה להידמות לאדם המקומי כי הוא היה חזק ממנו, הם רצו לייצרו "גזע חזק". 1924 פרשת תל חי, נקבע הגבול אך זו במקריות, בכל זאת תל חי הפך להיות מיתוס, מהו המיתוס?

- "טוב למות בעד ארצנו" –טרמפלדור, שאולי בכלל צעק איזו קללה ברוסית, אך מתאים לו לומר זאת.
- "גאולת האדמה"
- "שנית מצדה לא תיפול, נעמוד עד הסוף" מיתוס שנשכח מהיהדות ופתאום בחלוציות הועלה שוב פעם.
- "מעטים מול רבים"

הפסל שפיסל את "האריה השואג" שמו היה **מלניקוב** הוא מת כהומלס, ערירי לא הייתה לו משפחה, האמת היא שלא ממש הכירו אחד את השני בארגון השומר. הוא לקח את האבן בה הוא פיסל מהמחצבה המקומית כאן למעלה מכפר גלעדי, זה לא סתם.

- האריה מסמן טרטוריה

- שואג ליושב במרומים

- או שזוהי בכלל שאגה של כאב כלפי מעלה, מועקה.

האריה פונה מזרחה,למה?! קדמה?! קדימה?! רוב המדינה פונה מערבה, האריה הוא שונה לנוף הישראלי הפסל הוא גדול ומתחיל לקבל "צליינות חילונית" לאחר חניכתו של הפסל במעמד של ביאליק ובן צבי, כל ילד היה כאן. תרבות יום א' בצבא זה כאן, מבאים לכאן חיילים כדי להראות את הגבורה.

לימים התנועה הרוויזיוניסטית תאמץ את המיתוס הזה – טרמפלדור ותל חי, י"א באדר. גם פה אנו רואים שילוט שונה מוזר "לא לטפס קבר אחים" אם זה מצוין כאן סימן שעשו זאת.

"הצליינות" היא תופעה מאז ייסוד האדם, מתי שיש לאדם פנאי הוא עולה לרגל לאנשהו, אם לירושלים עלו 3 פעמים בשנה, למכה עולים פעם אחת בחיים. מה כל זה מסמל זה מראה מתי שנוח עולים הרבה פעמים אבל כזה רחוק ואין בטחון זה יורד. ארץ ישראל היא ארץ קטנה, היא ארץ המעודדת פולחן קדושים, זה מופיע לנו מימי השופטים – בת יפתח, בנות ישראל משחזרות כל שנה את מסע בתוליהן. חנה מגיעה למשכן בשילה.

בתקופה החילונית דווקא פולחן הקדושים פורח כי הוא נותן תשובות מעבר להגיון.

15:30 אסון המסוקים שאר ישוב

כאן אנו פחות מדברים נותנים לדבר לעשות את שלו, ונשאלת מהו התפקיד של ההורים בחברה מופרטת כמו היום? יש חלק חזק בהד התקשורת – נועם שליט.

אני לא יודעת, הסיור קצת היה גדול עליי, זה קצת ישמע מוזר אם אני אגיד כי יום העלייה לרגל של תל חי יא' באייר הוא למעשה גם יום הילולה. כי אם אני מייחסת את יום פטירתו של צדיק כיום הילולה אז מהו ההבדל?! לא! לא! כן זה לא יום הילולה!!! אלא יום זיכרון!!! כאן אנשים איבדו את חייהם כדי להגן על מולדתם על חירותם, זה לא על חירותם אלא על חירותנו.

איני פוסלת את מקום ציון קבורתם של הצדיקים אך כן, אני פוסלת את מקום גבורתם כי גבורתם היא אינה על המקום, אלא היא גשמית היא לא ניתנת לתפיסה!!! זהו פולחן!!! אם זה הרשב"י הכתב את ספר הזוהר (אך התחבא במערה במשך 13 שנה בפקעין). אם זה חוני המעגל שהמטיר גשמים בשנת בצורת (אך התחצף להוא במרומים).

האם באמת "החלוצים" ו"הצדיקים" הם, אם היו מסתכלים עלינו היום, כחברה, מה הם היו אומרים, נכון לא נכון?! כאן ההחלטה היא בידכם!!!